

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Reactie op co-referaat professor Koppenjan

Verloo, N.

DOI

[10.5553/Bk/092733872023032001008](https://doi.org/10.5553/Bk/092733872023032001008)

Publication date

2023

Document Version

Final published version

Published in

Bestuurskunde

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Verloo, N. (2023). Reactie op co-referaat professor Koppenjan. *Bestuurskunde*, 32(1), 91-93. <https://doi.org/10.5553/Bk/092733872023032001008>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Reactie op co-referaat professor Koppenjan

Nanke Verloo*

Het weloverwogen en zorgvuldig geformuleerde co-referaat van professor Koppenjan heeft een zeer motiverende uitwerking gehad op mijn denken en doen. Hartelijk dank daarvoor. De vier overwegingen die professor Koppenjan meegeeft, zetten aan om mijn argumenten verder uit te werken en aan te scherpen. Dat zal ik in deze reactie per vraag doen.

Mijn pleidooi voor een kritische bestuurskunde is niet zozeer gebaseerd op een methodologisch argument, maar op de vraag wat er met de kennis uit de bestuurskunde wordt gedaan. Er zijn inderdaad een heleboel fantastische kwalitatieve studies te vinden in de Nederlandse bestuurskunde; in mijn lezing noem ik een heel aantal voorbeelden. Cijfers zijn inderdaad belangrijk om een algemeen beeld te schetsen of om onderwerpen op de agenda te zetten. Maar de bestuurskunde zou niet moeten stoppen bij op de agenda zetten en beelden schetsen. De meerwaarde van een kritische bestuurskunde zit hem in de doelstelling om boven op het ontwikkelen van kennis een kritisch en constructief gesprek aan te gaan met de praktijk. Ik stel hier overigens niet dat iedere bestuurskundige dit zou moeten doen en ook niet dat de bestuurskunde alleen bestaansrecht heeft in relatie tot de praktijk. Doorwrochte theorie, politieke filosofie, en andere meer abstracte wetenschap hebben bestaansrecht op zichzelf en vormen de basis van goed onderzoek. Laat ik daarom voor mezelf spreken. Als kritische bestuurskundige neem ik geen genoegen met het publiceren van wetenschappelijke stukken die slechts door andere wetenschappers of een enkele ambtenaar die toevallig toegang heeft tot onbetaalbare tijdschriften, worden gelezen. Ik zoek steeds naar manieren om ruimte te maken binnen de prestatie- en werkdruk van mijn universiteit omdat ik de zingeving van mijn wetenschappelijk werk voor een groot deel zie in het verbeteren van situaties die oneerlijk, onrechtvaardig of simpelweg onhandig zijn. Als het beter kan, wil ik het beter maken. En juist mijn externe positie als wetenschapper maakt het mogelijk om intensief samen te werken met ambtenaren en bewonersgroepen die reflectie en inzicht direct kunnen toepassen in de praktijk. In ruil daarvoor leer ik weer van hen. Het etiket van een kritische bestuurskunde zet de doelstelling om van nut te zijn voor het openbaar bestuur en de samenleving centraal. Zo'n etiket kan aan de ene kant jongere wetenschappers emanciperen om ook die ruimte te pakken, en aan de andere kant kan het de hogere gremia van universiteiten overtuigen dat die ruimte een noodzakelijk onderdeel is van een effectieve bestuurskunde.

Professor Koppenjan geeft in zijn co-referaat de nodige nuancering van de burger. Burgers zijn inderdaad geenszins homogene groepen, ook in de casuïstiek die ik bespreek, zijn zij dat niet. De aanwezigheid van verschillen tussen burgers en hun

* Dr. Nanke Verloo is universitair docent stedelijke politiek en planologie aan de Universiteit van Amsterdam.

visies op plannen, beleid, de toekomst, et cetera is precies waarom politiek filosofen zoals Mouffe (2000), Ranciere (1999) en Žižek (1999) de rol van conflict centraal stellen in de werking van de democratie. In eerder werk pleitte ook ik voor de waarde van weerstand omdat momenten van conflict de verschillen tussen burgers zo zichtbaar en concreet maken dat zij een kans bieden voor inclusiever en democratischer beleid (Verloo, 2015, 2018). Het constructief gebruiken van conflict betekent echter allerm minst dat de overheid moet doen wat de burger zegt. Het betekent ook niet dat de overheid of frontlijnwerkers altijd een verbindende rol moeten innemen. Als bestuurders of ambtenaren de rol van conflict in de democratie serieus nemen, maken zij transparante afwegingen voor publieke waarde die vaak niet stroken met wat groepen burgers op dat moment willen. Deze *agonistische* benadering vraagt juist om het conflict aan te gaan, om voor politieke keuzes te gaan staan, zichtbaar te maken wie de winnaars en verliezers zijn van bepaalde keuzes, en die keuzes niet te verdoezelen onder technocratische argumenten of zogenaamde consensuspolitiek. In mijn casuïstiek had dit soort politieke helderheid uiteindelijk een verbindend effect of gaf het de ruimte om groepen die voor zichzelf op willen komen, te emanciperen.

Het conflict aangaan door helder te zijn over politieke keuzes is meer dan een communicatiestrategie. Het is een handelingsrepertoire dat naast de juiste toon ook vraagt om leiderschap, politieke durf, sociale sensitiviteit en langetermijnvisie. Daarin is het geven van erkenning de eerste stap. Erkenning is in de woorden van professor Koppenjan het spel, maar vraagt tegelijkertijd ook om het kennen van en onderhandelen over de knikkers. Ik stel dan ook niet dat erkenning het eindpunt is van wat de overheid zou moeten doen; het is eerder een startpunt. Maar het geven van erkenning is om twee redenen meer dan alleen een startpunt. Ten eerste, het herkennen en erkennen van een ander in een sociale interactie klinkt logisch en voor de hand liggend, maar wordt veel te vaak overgeslagen. Zeker in relaties tussen professionals en burgers is dat zeer kwalijk omdat het mensen het gevoel geeft niet belangrijk te zijn. Maar het is ook heel onhandig, omdat erkenning de eerste stap is naar het verbeteren van de relatie tussen mensen. Ik gebruik hier bewust het woord mensen, niet overheid en burger of frontlijnwerker en burger, maar de professional als mens en de burger als mens. Erkenning is een noodzakelijke stap om als mens met een ander mens te verbinden. Erkenning brengt de ongelijke relatie tussen een machtig instituut en een burger gedeeltelijk terug naar een relatie tussen twee mensen. Gedeeltelijk, want een professional blijft het machtige instituut representeren en heeft daarmee uiteindelijk meer besluitvormings- of uitvoeringsmacht. Die disbalans in de relatie is reëel en vraagt om transparantie en daarmee ook om erkenning. Alleen vanuit een vertrekpunt waarin zowel de relatie als de personen worden erkend, kan een burger erop vertrouwen dat de professional zijn ervaringen begrijpt en respecteert en dat deze in staat is om vanuit het perspectief van de burger te redeneren (zonder verplicht gelijk te geven). Erkenning brengt daarmee een rustpunt in het proces, waarvandaan bekeken kan worden wat er moet gebeuren. Ten tweede, en dat is minstens even belangrijk, met de oproep om tijdens kritieke momenten te starten met erkenning vraag ik frontlijnwerkers indirect ook om veel beter te onderzoeken wat de 'knikkers' zijn. Om te kunnen

erkennen op een waardevolle manier moet je heel precies weten wat de ervaring, behoefte, emotie en achtergrond zijn van degene die je erkenning wilt geven. Zomaar zeggen 'ik heb je gehoord' is geen erkenning. 'Dank, we nemen het mee' ook niet. Zoals professor Koppenjan al aangeeft, is het vaak helemaal niet zo duidelijk wat die 'knikkers' zijn waar burgers om vragen. De stap naar erkenning verplicht de professional dus om het voorwerk te doen; anders zal erkenning niet aankomen. Alleen vanuit dit inhoudelijke vertrekpunt kan een *agonistische*, eerlijke en transparante onderhandeling over de knikkers plaatsvinden.

Als laatste maakt professor Koppenjan een heel valide punt over de rol van het (midden)management, die de ruimte en middelen van uitvoerders en frontlijnwerkers geeft of beperkt. Juist hier is het perspectief 'door het oog' van de burger van belang. Omdat deze mensen ver van de uitvoeringspraktijk staan, zal het voor hen nog lastiger zijn om vanuit het perspectief van de burger te kijken. De frontlijnwerkers zijn hier veel beter in toebedeeld. Juist daarom roep ik op tot een al dan niet verplichte stage van strategische ambtenaren bij de uitvoeringskant van de beleidsketen. In mijn ervaring gaan 'leren' en 'veranderen' niet zozeer over het verkrijgen van informatie via rapporten van onderzoekscommissies of wetenschappers, maar worden nieuwe inzichten daadwerkelijk verankerd als degene om wie het gaat, degene die het kan veranderen, inzichten en kennis aan den lijve ondervindt. Dat vraagt om reflectie die zo dicht mogelijk plaatsvindt bij de uitvoeringspraktijk, dus direct na een geobserveerd kritiek moment of tijdens een meeloopstage met uitvoerders. In navolging van professor Koppenjans suggestie roept dit inderdaad op om ervaringen en inzichten van onderaf helemaal bovenaan te zetten in onze piramide van kennisvalidatie.

Literatuur

- Mouffe, C. (2000). *The democratic paradox*. London: Verso.
- Ranciere, J. (1999). *Disagreement: Politics and philosophy*. Minneapolis, MN: Minnesota University Press.
- Verloo, N. (2015). *Negotiating urban conflict: Conflicts as opportunity for urban democracy*. Doctoral dissertation, University of Amsterdam.
- Verloo, N. (2018). Social-spatial narrative: A framework to analyze the democratic opportunity of conflict. *Political Geography*, 62, 137-148. DOI:10.1016/j.polgeo.2017.11.001
- Žižek, S. (1999). *The ticklish subject: The absent centre of political ontology*. London/New York: Verso.